

"כזה ראה וחדש"

מציגה:

במיוחד לפורים

משלוח מנות

צרוך מסורות ומנהגים
חדשים וישנים

פּוּרִים

שלנו הוא חג של שמחה, מסיבות המוניות, קרנבל והילולה. השנה נעצור רגע, ונשאל:

אז מה אנחנו חוגגות וחוגגים בפורים? ואיך?

האם יש בפורים משמעות חינוכית וערכית בשבילנו?

כיצד נצליח ליצור לעצמנו משמעות כזאת?

משלוח המנות יאפשר למשפחות, קהילות וצוותים חינוכיים, להתבונן מחדש על חגיגות פורים שלהן, ללמוד עליהן, להעמיק אותן, לחדש מסורת עתיקה או לצרף מנהג חדש. בעזרת המשלוח תוכלו ליצור ביחד פורים משמעותי, מעניין, מצחיק, ועל הדרך - שמח ומבדח!

ונתחיל בשיחה בין שני ליצנים (כדאי להתחפש ולקרוא יחד בקול גדול):

 שלום שלום! קחו נשימה עמוקה! המסורת ארגנה לנו את פורים כמו דבר מתיקה: בבסיס החג סיפור מחריד בו העם היהודי על סף האבדון

 אוי! למה?

 כך רצה איש אחד, טיפוס רודף כבוד וממון.

 מי הרג'ז אותו? נשמע כמו מתכון לאסון!

 טיפוס אחד, מפוקפק לא פחות, פוליטיקאי רודף שלטון

 ואיך ההשמדה נקבעה?

 אל תשאל! באמצעות פוד, כלומר הגרלה

 הטלת גורל?? אראלה התקשרה?

 הפעם לא, זו הצרה.

 אבו! מי יושיע את האומללים?

 לא ברור.. אולי... אלוהים.

 אלוהים?

 אלוהים!! כן! זה מתאים!!

 אז אם כבר שואלים...איפה אלוהים?

 אמממ... הוא לא מופיע בכל הסיפור ולו פעם אחת! שזה איך לומר.. די מעט..

 נווווו... מה יקרה עכשיו???

אההה! יש לנו שתולה שבארמון אוכלת חסה!

קוראים לה מייגן?

לא!! שמה הדסה!

קוראים לה הדסה???

טוב נו, רוב הזמן קוראים לה אסתר..

למה היא בארמון?

זה שייך לסיפור אחר!

אבל איך היא הגיעה לשם דווקא עכשיו?

מה זה כל השאלות האלה! העיקר שהיא תציל את המצב!

או איך העם שרד? בסוף זה הסתדר?

בטח! ניצחנו! אין מה לדבר!

בעצם איך המצב התהפך מקצה לקצה?

במילה אחת? יין! את הסיפור זה ממצה!

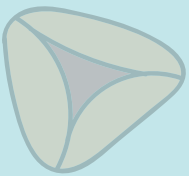

כן.. יש להודות! חג פורים שובב. מורד במסגרת. מתעקש להיות כוכב.

מה בַּנְשֵׁלֶת?

במשלוח המנות שלפניכם/ צרור מנהגים, משמחים ומבדחים, חדשים וישנים, במיוחד לחג פורים! מוזמנות ומוזמנים לקרוא ולעיין, לסרוק את הברקודים, לצפות בסרטונים, לפתור את החידות, ללמוד ולשוחח ולבסוף: **לבחור מנהג, חדש-ישן, לחדשו לימינו - ולהחזירו לכאן!** שלכם/ן, רינה לבנון, נעם דן, אילה ויצנר, דותן אריאלי צוות "כזה ראה וחדש" "שבילים", אגף החינוך, התנועה הקיבוצית פורים תשע"ט

מַסְכָּה, מַשְׁתָּה, מַצֵּד

קרנבל מיד ליד

ומרדכי יצא מלפני המלך, בלבוש מלכות תכלת וחוור, ועטרת זהב גדולה, ותכריך בוץ וארגמן; והעיר שושן, צהלה ושמחה ליהודים, היתה אורה ושמחה, ושלשון, ויקר. ובכל-מדינה ומדינה ובכל-עיר ועיר, מקום אשר דבר-המלך נדחו מגיע, שמחה ושלשון ליהודים, משתה ויום טוב; ורבים מעמי הארץ, מתייחדים-ני-נפל פחד-יהודים, עליהם. ובשנים עשור חדש הוא-חדש אדר, בשלושה עשור יום בו, אשר הגיע דבר-המלך ודחו, להעשות: ביום, אשר שברו איבי היהודים לשלוט בהם, ונחפוץ הוא, אשר ישלטו היהודים המה בשנאייהם.

אסתר, ח', ט"ו-י"ז, ט', א'

מצורף הביצוע המתוק של הדודאים

ממשתה למשתה, מקרנבל להילולה, רק ככה מתקדם הסיפור במגילה

משתה ושתי, משתה אסתר, וגם המן למסיבה מהרה

שוותים עבדי המלך, שותים גם השרים, שותות תושבות שושן - גלונים אדירים

היין שמביא אובדן שליטה והפקרות, היין שחוגג את הקרבה שבדורות

אח! איזה קצב הוא עושה, יין ישמח לבב אנושי!

ואיזה תענוג שזאת מצווה להשתכר!!

את יודעת שזאת המצאה ולא יותר?!

מה זאת אומרת המצאה? הרי ידוע ואת לכל! אמורים לשנות המון, לדפוק ת'ראש ואת הטחול

זה הורס את הכבד! לא הטחול ולא לבלבו! ובכלל זאת לא מצווה - אז תירדעי עכשיו! המנהג להתבשם, וזה אכן מנהג אהוד - לא מופיע במגילת אסתר ומציץ רק בתלמוד שם מצוים לשנות, שלא נדע כבר להבדיל - מי הוא המן רשע ומי הוא מוטי האציל

טוב... אז לפחות ציוו עלינו להתחפש ואת זהותנו לשנות?

גם זה מנהג מאוחר ונחמד שלקחנו מתרבויות שכנות

ותהלוכת העד-לא-ידע? גם היא מאוחרת? גם אותה התנ"ך לא מכתיב?!

זאת מסורת חדשה שהמציאו בעיד העברית ראשונה - תל אביב!!

לא יין, לא תהלוכה, לא תחפושות... אז יש לנו חג ממש דיכאון

מה פתאום! חג אדיר! זו ומשתנה ביצירתיות וגם דמיון!

משתה וקרנבל בתרבויות העולם

היוונים הקדמונים הכירו היטב את כוחה העתיק והמכשף של המסכה. הם קראו לה "פרסונה", פנים, והיא נלבשה על ידי כל השחקנים שהופיעו ב"טרגדיה" המקודשת לדיוניסוס, חצי-אל שהופקד על היין והמוזיקה, התיאטרון וה שיגעון, התשוקה, השינה והמוות: כל מה שמשחרר את הנפש ממוסדותיה. הנצרות שמה קץ להילולה הפגאנית של היוונים והרומים. את מקומם של המשתאות תפסו הקרנבלים, שאפשרו לכנסייה להכיל את כוחות התוהו במרחב וזמן מוגדרים. הקרנבל מאפשר זימון שדים - ואז את גירושם. הוא מעודד את משתתפיו להתחפש למה שמפחיד אותם, לעטות את דמותה של החרדה, לגלם אותה - וכך להתמודד עמה. זהו זמן של היפוך, מועד שבו העבד הופך למלך, הליצן והשוטה שולטים בכיפה עטורת הפעמונים ואדם יכול לשתות עד דלא ידע אם הוא גבר או אישה.

מתי נבראו חגיגות ה"עדלאידע"?

"עדלאידע" היא תהלוכת תחפושות הנחגגת בפורים ברחובות העיר. המצעד הראשון נערך בשנת 1912 בתל אביב, פרי יוזמתו של מורה תל אביבי לאמנות שגייס את תלמידיו ושכניו לתהלוכה ססגונית. ראש העיר של אותם ימים, מאיר דיזנגוף, רכב על סוס בראש התהלוכה ובנוסף נבחרה 'מלכת אסתר' שתלך לצדו. רחובות העיר שינו את שמותיהם והתחפשו לרחובות אחרים.

ברגע האחרון התרעמו פרנסי העיר על כי העיר העברית הראשונה חוגגת תחת השם הלועזי "קרנבל". קול קורא ביקש בדחיפות הצעות לשם חלופי. בין השמות שהוצעו היו גם: חניגא, משוש, חג נעמנים, דיצון, צהלון, פורקנון, קרנוגיל, צהלולים. כשהועדה בחרה בשם "עד-לא-ידע" חלק מהתושבים לעגו לבחירה והתנגדו לה בטענה שאין סיכוי שהשם הזה יתפוס... אופס...

אז מה נעשה עם זה?

1 לקריאת כל ההצעות לשם לקרנבל פורים סידקו את הברקוד. האם לדעתך יש ביניהם שם יותר מוצלח? הציעו גם שמות משלכם/ם ולבסוף ערכו הצבעה.

2 צרו תהלוכה סביב נושא נבחר ושתפו את כל המשפחות והקהילה. התהלוכה אמורה לאפשר לקהילה להציג את היצירות והדמיון, לפרוע את הסדר הקיים ולהציע תחיתו תוהו ובוהו לזמן קצר וקצוב. מי תהיה המלך? מי יהיה המלכה? אילו חיות מסתרות בנתיב התהלוכה ומה נחוגג יחד כשנצרה להשתולל?

דרטון מעולה עם צילומים נפלאים על גלגולה של העדלאידע בתל-אביב. שווה צפייה!

בְּשִׁלְחַן מְנוֹת זֶה לֹא מְתַנֵּן לְאַבְיוֹנִים

וַיִּכְתֹּב מִדְּבַר אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, וַיִּשְׁלַח סְפָרִים אֶל כָּל הַיְהוּדִים אֲשֶׁר בְּכָל מְדִינֹת הַמֶּלֶךְ אַחֲשֵׁרֹשׁ הַקְּרוֹבִים וְהַרְחֻקִּים; לְקִיָּם עֲלֵיהֶם לְהִיֹּת עֹשִׂים אֶת יוֹם אַרְבָּעָה עָשָׂר לְחֹדֶשׁ אֲדָר וְאֶת יוֹם חֲמֵשֶׁה עָשָׂר בּוֹ בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה, כִּימִים אֲשֶׁר נָחוּ בָהֶם הַיְהוּדִים מֵאִיְבֵיהֶם, וְהַחֲדָשׁ אֲשֶׁר נִהְפָּךְ לָהֶם מִיָּגוֹן לְשִׂמְחָה וּמֵאֲבֵל לְיוֹם טוֹב; לַעֲשׂוֹת אוֹתָם יְמֵי מִשְׁפָּחָה וּשְׂמֵחָה, וּמְשִׁלְחַן מְנוֹת אִישׁ לְדַרְעָהוּ וּמְתַנֵּן לְאַבְיוֹנִים. אסתר ט' פסוקים - כ"ב

שתי מצוות שהתבלבלו לנו מופיעות זו לצד זו במגילה. בואו נעשה סדר [כלומר, בלגן, אבל שיטתי]:
פורים הוא חג פרועי! הוא חוגג את הערבוב, את הכאוס, את אי ההבנה של המציאות.
אחד הסממנים להיפוך מופיע גם כאן, במצוות המתנות לאביונים ובמצוות משלוח המנות איש לרעהו.
בפורים צריך לאכול אוכל שלא בישלנו ולבשל אוכל שלא נאכל. שמחה של הפוכו.
זאת המהות של משלוח המנות: השקעתי, הכנתי, עשיתי - ועכשיו זה עובר הלאה...
בתמורה אקבל הפתעות אחרות.

אחחחח משלוח מנות! האם יהיה לי טעים?
שאלה טובה! לא ברור. נפיל פור.

מה פתאום פור?
כלום לא סגור!

בין משלוח מנות למתנות לאביונים, חל בלבול
משהו בהול?

לא! לא! אבל יש תסכול...
אז חשוב להבהיר שאין כאן תעלול..

כִּי:

מתנות לאביונים היא מצווה עמוקה. תובעת מאתנו לחפש את האיש שבמצוקה. למצוא את העני, את חסר הכל. להתבונן באיש הזר שבקרוב עשוי ליפול. לזכור ביום של חג, של שמחה והוללות - שיש גם מי שלא יוכל לקחת חלק בהשתוללות. אז דגע לפני שעוד חטיף בוקק נפתח, זיהום סביבה של צלופן ואריות גודשות הפח, בחדות הג'אנק שנשנשנש ללא היכר, כדאי עכשיו להתעכב ולהיזכר, שגם בתוך הקרנבל העולץ והנחמד - קהילה נבחנת ביכולתה להושיט יד.

אז מה נעשה עם זה?

- מתנות לאביונים:** תנו מבט החוצה, בחרו עמותה, מוסד או אדם, ועשו מעשים של טוב. תרמו זמן, ארגנו תרומת כסף או חפצים, יום התנדבות, תכננו ביקור והכרות עם המקום. "מוטב לו לאדם להרבות במתנות לאביונים מלהרבות בסעודות או בשלוח לרעיו, שאין שם שמחה גדולה ומפוארה אלא לשמח לב עניים ויתומים ואלמנות וגרים" (הרמב"ם, הלכות מגילה ב, יז)
- משלוח מנות:** לא רק גמדים וענקים!! הנה הזדמנות אדירה, לפחות פעם בשנה, לעטות כובע אידייתי או פאה הזויה, לצאת מהבית, ולדפוק על דלתות השכונה - לא כדי לקבל אלא כדי לתת. אמרנו כבר.. הפוכו.
בחרו 2-3 שכנות ושכנים, הכינו מגש עם מטעמים, ושלחו לקרובים - או לרחוקים.
מה נחשב למשלוח מנות "תיקני"? או חז"לינו החליטו כי על פי הפסוק - יש להעביר לפחות משלוח אחד "איש לרעהו" (יחיד) וכי משלוח המנות חייב להכיל לפחות שני דברים "משלוח מנות" (ברבים - לפחות שתיים).

[תלמוד בבלי מסכת מגילה ז', ע"א]

רעיונות למשלוחי מנות בצנצנות
ממוחזרות, רוטב פסטו, לימון כבוש, גרנולה
ויגורט, תערובת שוקו ומרשמלו ועוד...
יצירתי, טוב לסביבה וגם [קצת יותר] בריא

מתכונים קלילים לעוגיות משגעות
עבור משלוחי מנות -
שנסו מותניים ויאללה אפייה!

חֵלְפָה

שני מודלים של מלכות: התנגדות או שיתוף פעולה

נפנה מבט לכוח הנשי במגילה

וּתְמָאן הַמֶּלֶכָה וְשָׂתִי, לְבֹא בְדָבַר הַמֶּלֶךְ, אֲשֶׁר, בְּיַד הַסְּדִיסִים; וַיִּקְצַף הַמֶּלֶךְ מְאֹד, וַחֲמָתוֹ בַּעֲרָה בּוֹ.

אסתר א' י"ב

וַיֵּאָהֵב הַמֶּלֶךְ אֶת-אֶסְתֵּר מִכָּל-הַנְּשִׂימ, וַתִּשָּׂא-חַן וְחֶסֶד לְפָנָיו מִכָּל-הַבָּתּוּלוֹת; וַיֵּשֶׂם כְּתֹר-מַלְכוּת בְּרֹאשָׁהּ, וַיְמַלִּיכָהּ תַּחַת וְשָׂתִי.

אסתר, ב', י"ז

ושתי הקרחת ישבה במקלחת..

ושתי לא ישבה במקלחת.
היא ישבה במשתה נשים! למה תמיד צריך להגזים??

להגזים? באמת? המלך קורא לך.
ואת מסרבת? לא יאה ולא נאה לך?

כן! בדיוק! המלך שיכור.
היא לא חייבת לבוא, מותר לה לבחור! היא אישה
ומלכה, לא חפץ לצורכי דאווין.
מלך לא מלך... מתחנן או מזמין.

ושתי - שאין לנו שום מושג מה סופה,
הופיעה לרגע ונעלמה בתנופה

אבל השאיירה מודשת של סירוב: "וּתְמָאן".
במילה אחת הציגה מנהיגות שלא תיאמן!
התנגדות מטלטלת שמניעה את כל העלילה,
אישה אחת שמשנה את פני המגילה.

עלילה, מגילה, אישה עונה בשלילה...
תמיד לימדו אותנו שהיא אישה מגעילה!
ואסתר - היפה בנשים, אסתי של חסד גדול,
אתי שלנו - זה אומר כבר הכל!
אסתר השתקנית, עושה מה ש"דוד" מוטי אומר!
עם אישה שכזו - הכל בסוף יסתדר

ברוד לך שזה קישקוש, ברוד לך שזה לא העניין?!
אסתי מצילה את כולנו רק כשהיא מצטרפת לבלגן
כשהיא מתהפכת, מעיזה, משתנה,
דווקא אז היא מסדרת את כל התמונה

נכון! יש סיכוי גדול שושתי היא מקור הכוח,
שמאפשר גם לאסתר את הגבולות שלה למתוח!

את רומזת שושתי לא מכשפה?
שאסתר לא צדיקת הדור?

רק מציעה להתלבט איזו מנהיגות כדאי לבחור!

אז מה נעשה עם זה?

1 מלכה ליום אחד:

אם שרביט המלכות לידי יימסר - אמלוך כמו ושתי או כמו אסתר?
אשנה בתבונה מבפנים - או אשבור בתנופה את הכלים?
אתנגד למלכות - או אשתף פעולה? מה בעיני היא הבחירה העדיפה?

- ✘ בחרו נציג/ה שתסביר בהיטות - למה לבוא למשתה המלך זו שטות
- ✘ בחרו נציג/ה שתסביר לבנים ולבנות - איך אפשר מציאות מתוך המערכת לשנות
- ✘ ערכו דיון וכתבו את מלוא הטענות והנקודות, כל קבוצה תייצג את אחת העמדות בצורה תיאטרלית ומשעשעת. תנו דוגמאות למנהיגות מכל סוג, מן ההווה ומן העבר: פוליטיקאיות, יוצרות, נשות רוח ומשפט, שחוללו שינוי עמוק במציאות שסביבן.

2 מלכת היופי הראשונה??

אסתר הייתה "יפת תואר וטובת מדאה", וליופייה היה חלק גדול בסיפור. גם היום נשים וגברים הופכים להיות שבויים של המראה החיצוני ואופנות מתחלפות. רבים מהגיבורים שלנו נשפטים ונשפוטות על סמך צורתם/ן החיצונית, ומתמודדות/ים בתחרויות יופי.
האם לדעתכם/ן יש מקום לתחרויות כאלו היום? מה יכול להחליף אותן? תכננו אירוע המחליף את תחרות מלכת היופי המסורתית וחגגו אותו בחגיגה גדולה.

סרטון סאטירי:

היהודים באים - אסתר המלכה

מלכת היופי העברית

הטיפוסית הראשונה 1926

"דגל ושתי ואסתר"

ענת שטיין והדס קרוק,

סטודיו ארמדילו

מְקָרָא מְגִלָּה

זמן להכיר את העלילה!

ימכתב אַסְתֵּר המלכה בת-אביחיל, ומרדכי היהודי-את-כל-תְּקֵף לְקִים, את אגרת הפרים הזאת-השנית: וישלח ספרים אל-כל-היהודים, אל-שבע ועשרים ומאה מדינה-מלכות, אחשורוש: דברי שלום, ואמת. לקים את-ימי הפרים האלה בזמניהם, כאשר קים עליהם מרדכי היהודי ואסתר המלכה, וכאשר קימו על-נפשם, ועל-זרעם: דברי הצומות, וזעקתם. ומאמר אסתר-קים, דברי הפרים האלה; ונכתב, בספר. אסתר ט', כ"ט-ל"ב

איזה יופי המגילה, תענוג של סיפור! תשוקה, בלגן, דרמה - וההיפוך של הפוד גודל של עם, רעים מול טובים וכמובן: סוף טוב - כמו שכולנו אוהבים!

תגיד - מתי באמת קראת את המגילה? ממש עד הסוף.. לא רק ת'התחלה? האם הבנת מי הגיבורות? לא! אין רק אחת מיוחדת. מתי הבנת שבסוף המד- דווקא הנקמה שלנו עובדת! המסורת ממליצה לקרוא את מגילת אסתר - פעמיים!

פעמיים? לא הגזמת!! ומתחפשים בינתיים??

לקרוא, להתחפש ולשתות - (רצוי גם מים) לנשנש אוזני המן ולצעוק עד השמיים.

לקרוא בקול גדול ולהרעיש בדעשן, לחגוג את קריסתם של זוש והמן

אז מה נעשה עם זה?

המסורת המרכזית של החג היא מְקָרָא מְגִלָּה - לפיה יש לקרוא את סיפור מגילת אסתר פעמיים, בלילה וביום. לאורך הזמן השתרש מנהג נוסף, לפיו עורכים את הקריאה מחופשים בתחפושות ומרעישים ברעשנים. רעשנים למה? בשל הציווי למחות את זכר עמלק, והקישור בין עמלק להמן הרשע. בעבר נהגו לכתוב את השמות 'המן' ו'עמלק' על אבנים והכו אותן זו בזו לצורך מחיקת השמות. כיום נשכח הצורך במחיקת השם ונותר רק הרעש שנוצד מפגיעת האבנים זו בזו, וכך התקבל המנהג להשמיע רעש בעת אזכור השם "המן".

ביהדות ארצות הברית קיים מנהג מקסים המציע לשנות את הפוקוס ולתת מקום של כבוד לנשים המובילות את העלילה. איך נעשה זאת? באמצעות יצירת דגל עם פעמון, ובו משתקפות דמיוחיהן של ושותי ואסתר. בכל פעם ששמך של הגיבורות הנשיות נזכר במגילה - ניתן לנפנף בדגלונים ולצלצל בפעמונים. המנהג מבקש לטשטש את הדיכטומיה והשוני בין הנשים במגילה ולהפוך אותן לשותפות. אין סיבה לבטל את הרעשן, אבל במקביל לעוצמה ותשומת הלב שניתנת לצורך הרשע, אפשר להציע קריאה חדשה במגילה העתיקה, המאירה גם את הכוח הנשי הטמון במגילה.

הפעלה: יצירת "דגלי אסתר ו-ושותי" ו"רעשני המן", וקריאת המגילה בשמחה וששון:

- ✘ עבודה בזוגות: על כל זוג ליצור דגל ועליו סמל המייצג בעיניו את אסתר וסמל המייצג את ושותי. לדאש הדגל לחבר פעמון. ניתן ליצור גם רעשן שייצג את המן. (למשל: קופסה שבתוכה חפצים מדעיים).
- ✘ נקרא כמה חידות מקדימות ובכך נחדד את ההקשבה לקריאה במגילת אסתר.
- ✘ נקרא את המגילה, לא ניבהל ממילים מוזרות (ויש הרבה כאלה!) אפשר לקרוא בסבב, או למנות קריינים וקרייניות.

*** עפ"י המסורת מדעיים ברעשנים בכל פעם שמוזכר שמו של המן. אנחנו נוסיף מנהג: נניף את דגלי אסתר/ושותי שיצרנו ונצלצל בפעמונים בכל פעם שמוזכר שמה של אסתר או ושותי במגילה.

התנועה
הקיבוצית

ועם אבי
הי ואם

התנועה
לידהדות
חברתית

המדרשה
באורנים

יוצרים יהדות ישראלית